

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul acestui document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

CAUZA FRANCESCO SESSA IMPOTRIVA ITALIEI (Cererea nr. 28790/08)

HOTĂRÂRE
[Extrase]

STRASBOURG

3 aprilie 2012

DEFINITIVĂ
24/09/2012

Prezenta hotărâre este definitivă în temeiul articolului 44 § 2 din convenție.

În cauza Francesco Sessa împotriva Italiei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), reunită într-o Cameră compusă din:

Françoise Tulkens, *președinte*,

Dragoljub Popović,

Isabelle Berro-Lefèvre,

András Sajó,

Guido Raimondi,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller, *judcători*,

și Françoise Elens-Passos, *grefier adjunct de secție*

După ce a deliberat în cameră de consiliu la 6 martie 2012,

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 28790/08 îndreptată împotriva Republicii Italiene, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Francesco Sessa („reclamantul”), a sesizat Curtea la 3 iunie 2008 în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”).

2. Reclamantul este reprezentat de doamna M. Cozza, avocat la Salerno. Guvernul Italian („Guvernul”) este reprezentat de către agentul sau, doamna E. Spatafora.

3. Reclamantul se plânge cu precădere de încălcarea libertății sale de a-și manifesta religia.

4. La 6 iulie 2009, președintele Secției a doua a hotărât să comunice cererea Guvernului. Așa cum prevede articolul 29 § 1 din convenție, el a hotărât că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamantul s-a născut în 1955 și locuiește la Neapole.

6. De confesiune iudaică, reclamantul este avocat. La 7 iulie 2005, el a participat la o ședință de judecată privind administrarea probatoriului („*incidente probatorio*”) în fața judecătorului însărcinat cu ancheta preliminară („GIP”, „judecătorul de instrucție”) la Forlì, în calitate de reprezentant al uneia din cele două părți vătămate din cadrul unei proceduri penale împotriva mai multor bănci. Judecând în locul judecătorului de instrucție din respectiva cauză, care nu putea participa, înlocuitorul acestuia

a invitat părțile să aleagă unul din cele două termene de amânare pe care acesta le reținuse deja, și anume 13 sau 18 octombrie 2005.

7. Reclamantul a arătat că aceste două date corespundeau cu două sărbători evreiești – Yom Kippur și Sukkoth – și a declarat că este în incapacitate de a participa la ședință din cauza obligațiilor sale religioase. El a precizat că era membru al comunității evreiești din Neapole și a denunțat o încălcare a articolelor 4 și 5 din Legea nr. 101 din 8 martie 1989 privind raportul dintre stat și Uniunea Comunităților Evreiești Italiene.

8. Judecătorul a fixat data audienței la 13 octombrie 2005.

9. În aceeași zi, reclamantul a depus o cerere de amânare a cauzei, în atenția judecătorului de instrucție. La 20 iunie 2005, după ce a examinat cererea respectivă, judecătorul a hotărât să o depună la dosar fără a se pronunța asupra ei.

10. La 11 iulie 2005, reclamantul a depus plângere împotriva judecătorului de instrucție și a înlocuitorului acestuia, reproșându-le că au încălcat dispozițiile articolului 2 din Legea nr. 101 din 1989. În aceeași zi, reclamantul a informat Consiliul Superior al Magistraturii în legătură cu acest aspect.

11. La ședința din 13 octombrie 2005, judecătorul de instrucție a arătat că reclamantul era absent „din motive personale” și a cerut părților să-și exprime poziția cu privire la cererea de amânare din 7 iunie. Ministerul Public și apărătorii învinuiților s-au opus acestei solicitări, subliniind că aceasta nu era întemeiată pe vreun motiv de amânare recunoscut de lege. În sens contrar, avocatul celeilalte părți vătămate a susținut cererea reclamantului.

12. Printr-o ordonanță emisă în aceeași zi, judecătorul de instrucție a respins cererea de amânare a reclamantului. Pentru a se pronunța astfel, el a arătat mai întâi că, în temeiul articolului 401 din Codul de procedura penală, doar prezența reprezentatului Ministerului Public și cea a avocatului învinuitului erau obligatorii la ședințele privind administrarea imediată a probelor, aceea a avocatului părții vătămate nefiind decât facultativă. El a observat apoi că, dispozițiile Codului de procedură penală nu-i impun judecătorului amânarea cauzei în caz de imposibilitate legitimă de a se prezenta a apărătorului părții adverse. Pentru a încheia, el a subliniat că numeroși intervenienți (acuzati, reclamanți, experți din oficiu, experți numiți de către părți), participau la procedură și că, „ținând cont volumul mare de muncă al acestui birou, [care ar fi dus la] amânarea cauzei pentru 2006, principiul duratei rezonabile a procedurii impune respingerea acestei cereri, introdusă de către o persoană care nu are un motiv legitim pentru solicitarea unei amânări”.

13. La 23 ianuarie 2006, Consiliul Superior al Magistraturii a informat reclamantul că nu era competent să examineze aspecte care țin de litigii, plângerea reclamantului fiind în legătură cu exercițiul activității jurisdicționale.

14. Între timp, la 9 ianuarie 2006, parchetul din Ancona a cerut clasarea plângerii depuse de către reclamant. Acesta din urmă a contestat măsura printr-un act din 28 ianuarie 2006.

15. Printr-o ordonanță din 21 septembrie 2006, judecătorul de instrucție din Ancona a clasat plângerea reclamantului, arătând că acesta nu s-a opus cererii de clasare formulată de către parchet.

16. La 19 ianuarie 2007, reclamantul a introdus recurs, susținând că judecătorul de instrucție nu fi ținut cont de contestația pe care el o formulase la 28 ianuarie 2006. Considerând că neexaminarea contestației reclamantului a fost probabil datorată unei erori a grefei, Curtea de casație a anulat ordonanța din 21 septembrie 2006 și a retrimis dosarul tribunalului din Ancona.

17. La 12 februarie 2008, reclamantul și reprezentantul parchetului au participat la o audiență în fața judecătorului de instrucție din Ancona. Printr-o ordonanță din 15 februarie 2008, acesta din urmă a clasat cauza. Pentru a se pronunța astfel, el a arătat că niciun element din dosar nu demonstra că judecătorul de instrucție din procedura inițială sau înlocuitorul său la termenul din 7 iunie 2005 ar fi avut intenția de a încălca dreptul reclamantului de a-și exersa în mod liber cultul iudaic sau de a atenta la demnitatea reclamantului în ceea ce privește confesiunea acestuia.

II. DREPTUL INTERN PERTINENT

18. Legea nr. 101 din 8 martie 1989 conține dispoziții privind raportul între stat și Uniunea Comunităților Evreiești Italiene. Articolul 2 al acestei legi recunoaște dreptul de a manifesta și exersa în mod liber religia iudaică. În temeiul articolului 4, Italia acordă evreilor care îl solicită, dreptul de a ține Sabatul, în temeiul principiului flexibilității organizării muncii și fără a aduce atingere exigențelor privind serviciile esențiale prevăzute în cadrul sistemului juridic de stat.

Articolul 5 din Legea nr. 101 asimilează Sabatului sărbătorile Yom Kippor, Sukkoth și alte sărbători evreiești.

19. Conform alineatului 5 al articolului 2 din Lege, manifestarea intoleranței și a prejudecăților religioase este pasibilă de sancțiuni, prevăzute în articolul 3 din Legea nr. 654 din 1975, care este legea de ratificare a Convenției Internaționale pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială. Potrivit acestei ultime dispoziții, oricine transmite idei fondate pe superioritate sau pe ura rasială sau etnică, sau incită la comiterea de acte de discriminare pe motive rasiale, etnice, naționale sau religioase, este pasibil de o pedeapsă cu închisoarea de până la un an și șase luni.

20. Primul al articolului 401 al Codului de procedură penală, care reglementează procedura cu privire la administrarea imediată a probelor („*incidente probatorio*”), este enunțat astfel:

„Ședința se desfășoară în cameră de consiliu cu participarea obligatorie a reprezentantului Ministerului Public și a apărătorului persoanei care face obiectul anchetei. Apărătorul părții vătămate poate, de asemenea, participa.”

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 9 DIN CONVENȚIE

21. Reclamantul invocă faptul că refuzul autorității judiciare de a amâna ședința de judecată fixată la o dată care corespundea cu o sărbătoare evreiască, l-a împiedicat de a participa la aceasta în calitate de reprezentant al uneia dintre părțile vătămate și a adus atingere dreptului său de a-și manifesta în mod liber religia. El invocă articolul 9 §§ 1 și 2 din convenție, astfel enunțat:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.”

22. Guvernul combate această teză.
(...)

B. Cu privire la fondul cauzei

1. Argumentele părților

1. Reclamantul susține ca magistrații care au examinat cauza au acționat cu intenția de a aduce atingere dreptului său de a-și manifesta în mod liber religia.

2. Potrivit reclamantului, Legea nr. 101 din 1989 îl autoriza să lipsească de la locul de muncă cu ocazia sărbătorilor oficiale evreiești pentru a-și putea exersa în mod liber cultul. De altfel, nicio exigență ineluctabilă a unui serviciu nu putea fi invocată în speță pentru a limita acest drept, deoarece ședința de judecată din 13 octombrie 2005 ar fi putut fi amânată la o altă dată, fără a dăuna bunei desfășurări a procedurii și drepturilor părților la proces. Fără a privi vreo măsură privativă de libertate sau drepturile unei persoane deținute, respectiva ședință de judecată nu avea un caracter de urgență. Amânarea ședinței fiind cerută cu un preaviz de patru luni, autoritățile ar fi avut posibilitatea de a organiza calendarul ședințelor de judecată în așa fel încât să garanteze respectarea diferitelor drepturi în speță.

3. La rândul său, Guvernul susține, că nu a existat nicio ingerință în dreptul reclamantului de a-și manifesta în mod liber religia deoarece acesta n-a fost niciodată împiedicat să participe la sărbătorile evreiești și să-și exerseze în mod liber cultul. El evidențiază faptul că autoritățile s-au limitat

la a se asigura că reclamantul nu împiedică buna funcționare a principalelor servicii publice ale statului prin exercitarea dreptului său de a solicita amânarea cauzei.

4. Potrivit Guvernului, dreptul invocat de reclamant nu are un caracter absolut. În timp ce chiar Legea nr. 101 din 1989 privește relațiile de lucru între un avocat și tribunal, ar trebui constatat ca alineatul 2 al articolului 4 al acestui text prevede în mod expres că exigentele legate de principalele servicii esențiale prevalează dreptului unei persoane de a-și exersa în mod liber cultul. Or administrarea justiției este un serviciu principal al statului, trebuind să primeze în toate circumstanțele.

Totodată, participarea avocatului părții vătămate la ședința de judecată având ca obiect administrarea imediată a probelor nu este obligatorie. În orice caz, un avocat împiedicat să participe la o ședință de judecată din motive personale are posibilitatea să desemneze un înlocuitor, în condițiile prevăzute de articolul 102 din Codul de procedură penală. Alegând să nu se prevaleze de această posibilitate, reclamantul a renunțat să concilieze obligațiile religioase legate de cultul său cu exigențele bunei administrări a justiției.

1. În ultimul rând, amânarea ședinței de judecată ar fi putut aduce atingere bunei desfășurări a procedurii și dreptului celor douăzeci și unu de învinuiți la un proces de o durată rezonabilă deoarece, dacă ar fi fost admisă, ar fi trebuit ca noul termen de judecată să fie notificat numeroaselor părți care interveneau în cauză în diferite calități.

2. *Aprecierea Curții*

34. Curtea amintește că deși libertatea religioasă ține în special de forul interior, ea o include, de asemenea, și pe aceea de a-și manifesta religia, nu numai în mod colectiv, în public sau în sânul celor cu care este împărtășită credința: această libertate poate fi exercitată de asemenea individual și într-un cadru privat (*Kokkinakis împotriva Greciei* din 25 mai 1993, §31, seria A nr. 260-A). Articolul 9 enumeră diferite forme pe care le poate lua manifestarea unei religii sau a unei convingeri, și anume cult, învățământul, practicile și îndeplinirea ritualurilor. Cu toate acestea, el nu protejează orice act motivat sau inspirat de o religie sau convingere (*Kalaç împotriva Turciei*, 1 iulie 1997, § 27, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV; *Kosteski împotriva «Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei»*, nr. 55170/00, § 37, 13 aprilie 2006).

35. Astfel, nu beneficiază de protecția articolului 9 revocarea unui agent al serviciului public care nu și-a respectat orele de lucru pe motivul că Biserica adventistă de ziua a șaptea, de care el aparținea, interzice membrilor săi să lucreze în zilele de vineri după apusul soarelui (*Konttinen împotriva Finlandei*, nr. 24949/94, decizia Comisiei din 3 decembrie 1996, Decizii și rapoarte (DR) 87-B, p. 68), sau pensionarea din oficiu, pe motive disciplinare, a unui militar cu opinii integriste (*Kalaç*, citată anterior, a se vedea, de asemenea, *Stedman împotriva Regatului Unit*, nr. 29107/95,

decizia Comisiei din 9 aprilie 1997, DR 89-B, p. 104, în ceea ce privește concedierea unui salariat de către un angajator din sectorul privat ca urmare a refuzului acestuia de a lucra duminică). În aceste cauze, Comisia și Curtea au considerat că măsurile luate împotriva reclamanților de către autorități nu erau motivate de convingerile lor religioase, ci justificate prin obligațiile contractuale specifice care-i leagă pe aceștia de angajatorii lor respectivi.

36. În prezenta cauză, Curtea observă ca respingerea de către judecătorul de instrucție a cererii de amânare formulate de către reclamant a fost fondată pe dispozițiile Codului de procedură penală, care stipulează că amânarea unei ședințe de judecată având ca obiect administrarea imediată a probelor nu se justifică decât în cazul absenței reprezentantului Ministerului Public și a apărătorului acuzatului, prezența la ședință a apărătorului părții vătămate nefiind necesară.

37. Ținând cont de circumstanțele cauzei, Curtea nu este convinsă că fixarea respectivei ședințe de judecată la o dată care corespunde cu o sărbătoare evreiască și refuzul de a o amâna la un alt termen, se pot analiza într-o restrângere a dreptului reclamantului de a-și exersa în mod liber cultul. Într-adevăr, nu se contestă faptul că reclamantul a putut să se achite de îndatoririle sale religioase. De altfel, acesta trebuia să se aștepte ca cererea sa de amânare să fie respinsă conform dispozițiilor legii în vigoare și ar fi putut să-și asigure substituirea la respectivul termen, pentru a-și îndeplini obligațiile profesionale.

Curtea notează că reclamantul nu a demonstrat că ar fi suferit presiuni care vizau să-l facă să-și schimbe convingerea religioasă sau să-l împiedice să-și manifeste religia sau convingerea (*Knudsen împotriva Norvegiei*, nr. 11045/84, decizia Comisiei din 8 martie 1985, DR 42, p. 258, *Konttinen*, citată anterior).

38. În orice caz, chiar presupunând că a existat o ingerință în dreptul reclamantului prevăzut în articolul 9 § 1, Curtea consideră că această ingerință este prevăzută de lege, că ea se justifică prin protejarea drepturilor și libertăților altora – mai ales dreptul justițiabililor de a beneficia de o bună funcționare a administrării justiției și de respectarea principiului unui termen rezonabil al procedurii (alineatul 12 de mai sus) – și că ea prezintă un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Casimiro și Ferreira împotriva Luxemburgului* (dec.), nr. 44888/98, 27 aprilie 1999).

39. În consecință, nu a avut loc o încălcare a articolului 9 din convenție.

(...)

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

(...)

2. *Hotărâște*, cu patru voturi contra trei, că nu a avut loc o încălcare a articolului 9 din convenție.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 3 aprilie 2012, în temeiul articolului 77 § 2 și 3 din regulament.

Françoise Elens-Passos
Grefier adjunt

Françoise Tulkens
Președinte

La prezenta hotărâre se află atașată, conform articolelor 45 § 2 din convenție și 74 §2 din regulament, expunerea opiniei separate comune a judecătorilor Tulkens, Popovic și Keller.

F.T.
F.E.P.

Opiniile separate nu sunt traduse, însă se regăsesc în limbile engleză și/sau franceză în versiunea/versiunile oficială(e) a(le) hotărârii, care poate/pot fi consultată/(e) în baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013.

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Traducerea poate fi reprodusă în scop necomercial, condiția fiind ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior și la Fondul Fiduciar pentru Drepturile Omului. Dacă intenționați să folosiți vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2013

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the

HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2013**

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) où de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.